

Explaining the Effective Factors on Regional Competitiveness with Spatial Planning Approach in West Azarbaijan Province

Behnaz jabbarnezhad^{1*}, Mirnajaf musavi² and vahid mohammadnezhad³

1. Researcher, Masters, Department of Geography, University of urmia , urmia, iran

2. Professor, Department of Geography, University of urmia , urmia, iran

3. Associate Professor, Department of Geography, University of urmia , urmia, iran

* Corresponding Author: behnazjabbarnezhad00@gmail.com

ARTICLE INFO ABSTRACT

UPK, 2023

VOL. 6, Issue 4, PP, 90-109

Received: 04 Aug 2022

Accepted: 15 Feb 2022

Research Articles

KEYWORDS: Regional competitiveness, Spatial planning, West Azerbaijan

Introduction: With the growth of globalization and rapid changes in the global environment, regional competitiveness has gained increasing importance to speed up regional development. Competitiveness, a concept that had meaning only at the level of activity units, since the mid-1990s and as the importance of place because of the mobility of human resources and capital, has received a spatial interpretation and entered the discourse of regional sciences and planning. Space was developed. This approach seeks to make the region and the territory unnecessary from government aid and income by assuming the competitive power between the regions and examining the regions from a new perspective by relying on the original capacities in the competitive markets.

Objectives: Efficient regional policies and capabilities are the identification of the determining factors that cause regional development. These factors show the development potential of regions, including natural resources as long-term effective factors in regional development, tangible factors as their production potential and infrastructure, intangible factors i.e. innovation and the ability to create and expand it, human resources with the level of skills and professional training. Land development prioritizes the potential of the region for the optimal use of the capacities and potentials of the region to increase the quality of life of the people, as seen, both competitiveness and land development are considered increasing the standard and quality of life. In order to decide on the development of regions and reduce regional inequalities and the competitiveness of the cities of West Azarbaijan Province, after studying many sources regarding various development indicators, according to the theoretical literature and empirical studies, research and statistical sources of the country's regional competitiveness indicators It was refined in economic, human and natural capital in order to analyze this phenomenon. Considering the capabilities and capabilities of West Azarbaijan province as a major industrial, mining, agricultural, and tourism hub in the country's northwest, it is possible to play a significant role in achieving the maximum efficiency of the province's capabilities in order to achieve sustainable development by identifying the root factors influencing regional competitiveness and applying a comprehensive program such as land improvement.

Methodology: Based on documentary studies and the opinion of experts, 3 indicators: (human, economic, and natural capital) and 16 sub-indices were used to evaluate and measure the competitiveness of the cities of West Azarbaijan province. Based on documentary studies and the opinion of experts, 3 indicators: (human, economic, and natural capital) and 16 sub-indices were used to evaluate and measure the competitiveness of the cities of West Azarbaijan province. In order to analyze the data and information of this research, Excel, SPSS, and Arc GIS, TOPSIS statistical software was used, and factor analysis methods were used to measure regional inequalities and determine the final score of development, using the cluster analysis method. It was also used for leveling the development of regions. Then, in the next stage, Meta-swot software was used to evaluate the capabilities of regions and provide solutions and strategies for regional competitiveness.

Cite this article:

jabbarnezhad, B., musavi, M., ohammadnezhad, V. (2023). Explaining the Effective Factors on Regional Competitiveness with Spatial Planning Approach in West Azarbaijan Province . *Urban Planning Knowledge*, 6(4), 90-109.

Doi: [10.22124/UPK.2023.22748.1795](https://doi.org/10.22124/UPK.2023.22748.1795)

Discussion: Urmia City is in first place because of factors such as the high level of entrepreneurship and commercial sectors, technological research and development, human capital, and production capital. The second place includes the cities of Mahabad, Naqadeh, Bukan, Mako, Khoi Bodh, the reasons of that are the highly innovative activities and the skills of the research and development workforce, the cities of Piranshahr, Miandoab, Selmas, Takab, also in the third place and the cities of Shahindej, Sardasht, Ashnoye, Chaldaran, Chaipare, Poldasht, Shur are in the fourth place. Among the internal factors, the highest score is related to the factor of achieving a favorable provincial and regional position as a center for the transit of goods and services with an average score of 6.50, and the factor of creating the conditions to attract the participation of the people and the private sector in operation and management with a rate of 6.2, and the lowest score is related to the support factor. It is aimed at exporting goods and services in proportion to the added value, with a rate of 0.7. Among the external factors, people's tendency to invest in the private sector, mechanized agriculture, being next to Aras commercial-industrial free zone, and creating potential tourist centers are the most appropriate.

Conclusion: The results of the research help officials and planners to know the regional potential and optimal allocation of resources to achieve sustainable development based on spatial planning at the province level.

Highlight:

- Using the spatial planning to examine the strategy of cities, the capacity and potential of the regions with other neighboring regions
- Regional competitiveness, a key criteria for evaluating the success of cities, regions and countries in the fields of political, commercial and economic competition.

تبیین عوامل مؤثر بر رقابت‌پذیری منطقه‌ای با رویکرد آمایش سرزمین در استان آذربایجان غربی

بهناز جبارنژاد^{۱*}، میرنجف موسوی^۲ و وحید محمدنژاد^۳

۱. دانش پژوه، جغرافیا، دانشگاه ارومیه، ارومیه، ایران

۲. استاد، جغرافیا، دانشگاه ارومیه، ارومیه، ایران

۳. دانشیار، جغرافیا، دانشگاه ارومیه، ارومیه، ایران

* نویسنده مسئول: behnazjabbarnezhad00@gmail.com

اطلاعات مقاله	چکیده
<p>دانش شهرسازی، ۱۴۰۱ دوره ۶ شماره ۴، صفحات ۱۰۹-۹۰ تاریخ دریافت: ۱۳/۰۵/۱۴۰۱ تاریخ پذیرش: ۲۶/۱۱/۱۴۰۱ مقاله پژوهشی</p>	<p>بیان مسئله: بارشدجهانی‌شدن، موضوع رقابت‌پذیری منطقه‌ای از اهمیت فزاینده‌ای برای شتاب بخشیدن به توسعه منطقه‌ای برخوردار شده است. این رویکرد در پی آن است تا با مفروضداشتن توان رقابتی بین مناطق، منطقه و سرزمین را از کمک‌ها و درآمدهای دولتی بی‌نیاز کرده و با تکیه بر ظرفیت‌های اصیل در بازارهای رقابتی مناطق را از منظر جدید مورد بررسی قرار دهد.</p> <p>هدف: با توجه به قابلیت‌ها و توانایی‌های استان آذربایجان غربی به عنوان قطب بزرگ صنعتی، معدنی، کشاورزی و گردشگری در شمال غرب کشور، می‌توان با شناسایی عوامل ریشه‌ای تأثیرگذار در رقابت‌پذیری منطقه‌ای و به کارگیری برنامه‌ای جامع همانند آمایش سرزمین نقش بسزایی در دستیابی به حداکثر بهره‌وری از توانمندی‌های استان جهت رسیدن به توسعه پایدار ایفا کرد.</p> <p>روش: بر اساس مطالعات استنادی و نظر کارشناسان خبره ۳ شاخص: (سرمایه انسانی، اقتصادی، طبیعی) و ۱۶ زیرشاخص جهت ارزیابی و سنجش رقابت‌پذیری شهرستان‌های استان آذربایجان غربی بکار برده شد. روش‌های تحلیل عاملی و خوشه‌ای جهت سنجش نابرابری‌های منطقه‌ای، تعیین امتیاز و سطح‌بندی توسعه‌یافتگی مناطق و در مرحله بعدی با بهره‌گیری از نرم‌افزار Topsis و Meta-swot ارزیابی قابلیت‌های مناطق و ارائه راهکارها و راهبردها صورت گرفت.</p> <p>یافته‌ها: شهرستان ارومیه به دلیل عواملی چون بالا بودن میزان کارآفرینی و بخش‌های تجاری، تحقیق و توسعه فناوری، سرمایه انسانی، سرمایه تولیدی در جایگاه نخست قرار دارد. جایگاه دوم شامل شهرستان‌های مهاباد، نقده، بوکان، ماکو، خوی بوده، دلایل آن بالا بودن فعالیت‌های نوآورانه و مهارت‌های نیروی کار تحقیق و توسعه است. شهرستان‌های پیرانشهر، میاندوآب، سلماس، تکاب، نیزدر جایگاه سوم و شهرستان‌های شاهین‌دژ، سردشت، اشونیه، چالدران، چابپاره، پلدشت، شوط در جایگاه چهارم قرار دارند. بین عوامل داخلی بیشترین امتیاز مربوط به عامل دستیابی به جایگاه مطلوب استانی و منطقه‌ای به عنوان کانون ترانزیت کالا با امتیاز ۶.۵۰ و عامل ایجاد زمینه‌های لازم برای جلب مشارکت مردم و بخش خصوصی در بهره‌برداری و مدیریت با میزان ۶.۲ است و کمترین امتیاز مربوط به عامل حمایت هدفمند از صادرات کالا و خدمات به تناسب ارزش افزوده با میزان ۰.۷ است. در بین عوامل خارجی نیز گرایش مردم برای سرمایه‌گذاری در بخش خصوصی، کشاورزی مکانیزه، همجواری با منطقه آزاد تجاری-صنعتی ارس و ایجاد کانون‌های مستعد گردشگری بیشترین تناسب را دارند.</p> <p>نتیجه‌گیری: نتایج تحقیق یاری‌رسان مسئولان و برنامه‌ریزان، جهت شناخت پتانسیل منطقه‌ای و تخصیص بهینه منابع برای رسیدن به توسعه پایدار بر پایه آمایش سرزمین در سطح استان است.</p>

کلید واژه‌ها: رقابت‌پذیری منطقه‌ای، آمایش سرزمین، آذربایجان غربی

نکات برجسته:

- آمایش سرزمین، استراتژی شهرها، بررسی ظرفیت و پتانسیل‌های مناطق
- رقابت‌پذیری منطقه‌ای، ارزیابی موفقیت شهرها، میدان‌های رقابت سیاسی، تجاری و اقتصادی

بیان مسئله

رقابت‌پذیری در سال‌های اخیر، به اصطلاحی رایج در تحلیل‌ها و سیاست‌های اقتصاد شهری، منطقه‌ای و ملی بدل شده است. بطوریکه مجمع اقتصاد جهانی از سال ۱۹۷۹ گزارش اقتصاد کشورها را بر مبنای شاخص رقابت‌پذیری منتشر میکند (داداش پور و ده‌ده جانی، ۱۳۹۴: ۲۸). در حیات اقتصادی و فراتر از آن، رقابت یکی از اساسی‌ترین منابع، بسیج و خلاقیت است؛ بنابراین، اثری مهم بر رشد و توسعه منطقه‌ای دارد (Borozaan, 2008). این رویکرد در پی آن است که با مفروض داشتن و برجسته کردن وجود نوعی از رقابت بین مناطق ضمن شناسایی عوامل ریشه‌ای تأثیرگذار در توسعه یک منطقه و برآورد میزان اثرگذاری آنها، سمت و سوی راهبردهای توسعه منطقه‌ای را مشخص کرده و از این رهگذر سیاست‌گذاران منطقه‌ای را برای نیل به توسعه‌ای پایدار یاری رساند (Lengyel, 2007). امروزه رقابت‌پذیری منطقه‌ای، به یکی از موضوعات اصلی در سیاست‌گذاری‌ها تبدیل شده است. بطوری که سنجش و ارزیابی سطح رقابتی کشورها، مناطق و شهرها و نیز شناسایی و طراحی بسته‌های سیاستی برای ارتقای جایگاه آنها در بسیاری از کشورها بطور رسمی نهادینه شده است (Chang, Chen, 2012). این رویکرد در نظر دارد با تکیه بر استعدادها و منابع شناسایی شده در مناطق با ایجاد نوعی رقابت به جذب سرمایه‌های انسانی و مالی دست زده و در پی آن موجبات شکل‌گیری توسعه در منطقه‌ی مذکور را فراهم آورد (مدنی، ۱۳۹۵: ۱۷). لازمه دستیابی به رقابت‌پذیری منطقه‌ای شایسته و مطلوب با توجه به شرایط پیش‌رو در کشور، شناسایی جایگاه مناطق نسبت به یکدیگر در مسیر توسعه مستلزم بکارگیری برنامه‌ای جامع همانند آمایش سرزمین می‌باشد. بررسی و شناخت وضعیت مناطق، قابلیت‌ها و تنگناهای آن در آمایش سرزمین از اهمیت بسزایی برخوردار است چرا که آگاهی از نقاط قوت و ضعف نواحی، ضرورتی جهت ارائه طرح‌ها و برنامه‌های منطقه‌ای محسوب می‌شود. عبارتی رسیدن به یک توسعه همه‌جانبه در راستای قابلیت‌های منطقه‌ای با در راس قراردادن اصول و رهیافت‌های آمایش سرزمین می‌باشد.

استان آذربایجان غربی یکی از مناطق استراتژیکی کشور محسوب میشود که به اعتقاد صاحب نظران اقتصادی، یک نقطه جغرافیایی کم نظیر در منظومه تجارت منطقه‌ای، شناخته شده و یکی از مناطق برگزیده جهت سرمایه‌گذاری و ایجاد قطب‌های بزرگ صنعتی، معدنی، کشاورزی و گردشگری در شمال‌غرب کشور می‌باشد که توجه و بکارگیری آنها در بسیاری موارد مغفول مانده است. شناخت و افزایش توانمندی‌هایش، میتواند نقش بسزایی در صادرات کالاهای رقابتی و اقتصاد در سراسر استان و حتی کشور را ایفا کند. بنابراین درک پویایی‌ها و مزایای رقابتی میتواند راهگشایی برای افزایش توان‌های رقابتی و رفع موانع دستیابی به حداکثر بهره‌وری با بکارگیری اصول آمایش سرزمین شود. در این راستا مقاله حاضر برآن است تا علاوه بر شناسایی و ارزیابی عوامل موثر در موقعیت رقابت‌پذیری در شهرستان‌های استان آذربایجان‌غربی، با توجه به اصول و رهیافت‌های آمایش سرزمین، در راستای بکارگیری مطلوب امکانات و توانمندی‌های سرزمین برای ایجاد فضایی رقابت‌پذیر، برای اجرای موفقیت‌آمیز برنامه‌های توسعه منطقه‌ای گام نهد.

مبانی نظری

رقابت‌پذیری: اصطلاح "رقابت‌پذیری" از کلمه لاتین "competere" آغاز میشود، که به معنی دخالت در رقابت تجاری برای بازارها است. این اصطلاح برای توصیف قدرت اقتصادی یک نهاد نسبت به رقبای خود در اقتصاد بازار جهانی که کالاها، خدمات، افراد، مهارت‌ها و ایده‌ها به صورت آزادانه از مرزهای جغرافیایی حرکت می‌کنند، مرسوم شده است

(Plumins, Sceulovs, Sarka, 2016). دیدگاه صاحب‌نظرانی چون مایکل پورتر، رقابت‌پذیری، بنگاهی با هدف افزایش سودمندی در گرو افزایش بهره‌وری است و تنها در صورت تولید برون‌داده‌ای بیشتر به ازای واحدهای تولید کمتر نسبت به رقیب میتوان به مزایای رقابتی دست پیدا کرد (Porter, 2008). در ادبیات رقابت‌پذیری بر سه دیدگاه قابل تمییز است که دیدگاه اول بر رقابت‌پذیری بنگاه‌ها و شرکت‌ها، دیدگاه دوم رقابت‌پذیری کشورها و دیدگاه سوم بر رقابت‌پذیری در سطح شهری و منطقه‌ای اشاره دارد (عیوضلو، ۱۳۹۷: ۳). در این تحقیق منظور از رقابت‌پذیری دیدگاه سوم (رقابت‌پذیری منطقه‌ای) می‌باشد که در ادامه به شرح موضوع آن نیز پرداخته شده است.

رقابت‌پذیری منطقه‌ای: بین دو سطح رقابت‌پذیری (بنگاه‌ها شرکت‌ها و کشورها)، مفهوم رقابت‌پذیری منطقه‌ای قرار دارد که در سالهای اخیر بیشتر و بیشتر مورد توجه قرار گرفته است، دلیل افزایش توجه به مناطق این است که در جامعه مبتنی بر دانش ما، مناطق واحدهای کلیدی در سازماندهی و مدیریت رشد اقتصادی هستند. به عبارت دیگر، مناطق منابعی برای ایجاد ثروت هستند

(Kozovska, Annoni, 2010). رقابت‌پذیری منطقه‌ای به توانایی منطقه اطلاق میشود که از طریق دستیابی به استانداردهای فزاینده زندگی و راهکارهای افزایش کیفیت مکان، جذب و نگهداشت کارآفرینان، مهاجران خلاق و نوآور و مصرف‌کنندگان با کیفیت را ممکن سازد و جاذبه مکان را افزایش دهد، هم زمان نیز از طریق بهبود ویژگی‌های رقابتی محیط کسب و کار و تدارک ترتیبات فضایی خاص برحسب تفاوت‌های فعالیتی، میزان جذابیت منطقه برای سرمایه‌گذاران یا سرمایه‌پذیری را افزایش داده و جذب و نگهداشت واحدهای فعالیتی رقابتی را ممکن سازد (ساسانی و همکاران، ۱۳۹۸: ۳۶). این نوع از رقابت‌پذیری، با تکیه بر ظرفیت‌های اصیل و هویت‌مند خود به پایداری مناطق در شرایط بحرانی کمک خواهد کرد (بهزادفر و مولایی، ۱۳۹۸: ۱۰۰). مفهوم رقابت‌پذیری منطقه‌ای با نظریه‌های زیادی در سطح خرد و کلان‌گره خورده که از جمله بارزترین نظریات مطرح در این رویکرد را میتوان نظریه کلاسیک، نئوکلاسیک، اقتصاد کینز و دانست که در جدول ۱ بدان‌ها اشاره شده است:

جدول ۱

نظریات رقابت‌پذیری

نام فرضیه	مفاهیم مربوط به رقابت‌پذیری منطقه‌ای	ارتقاءدهنده‌های رقابت‌پذیری
کلاسیک	<ul style="list-style-type: none"> - همه مناطق بر پایه مزیت نسبی‌شان نقشی در تقسیم کار دارند. اما اگر فناوری و نتیجه بهره‌وری، در همه مناطق مثل هم شود در این صورت هیچ مبنایی برای تجارت وجود نخواهد داشت. - علیرغم اینکه یک منطقه چه بسا در تولید یک کالا بسیار مولد باشد، مع الوصف ممکن است این صنعت خود را در بازار آزاد رو به زوال ببیند. 	<ul style="list-style-type: none"> - سرمایه‌گذاری در فناوری موجب ارتقای تقسیم کار و در نتیجه افزایش بهره‌وری میشود. - تجارت (خودکفایی و تجارت آزاد) موتورهای محرک برای رشد فراهم می‌آورد.
نئوکلاسیک	<ul style="list-style-type: none"> - همه مناطق بر پایه ظرفیت‌های خدادادی نسبی‌شان نقشی در تقسیم کار دارند. اما اگر این ظرفیت‌ها در همه مناطق مثل هم شوند، هیچ مبنایی برای تجارت وجود نخواهد داشت. 	<ul style="list-style-type: none"> - تجارت (خودکفایی و تجارت آزاد) موتورهای محرک برای رشد فراهم می‌آورد.
اقتصاد کینز	<ul style="list-style-type: none"> - تعدیل قیمت عامل مستلزم همگرایی بازده‌ها به نیروی کار و سرمایه است. - دولت‌ها میتوانند با موفقیت در چرخه‌های اقتصاد مداخله کنند: زمانبندی حیاتی است. - همگرایی مناطق با سیاست‌گذاری اقتصادی قابل تحقق است. - تمرکز سرمایه موجب افزایش بهره‌وری و رشد میشود. 	<ul style="list-style-type: none"> - تمرکز سرمایه نیروی کار و فناوری - سرمایه‌گذاری - هزینه‌کرد دولت، از جمله سرمایه‌گذاری در حوزه عمومی و کاهش مالیات برای بنگاه‌ها

منبع: (ساسانپور و جعفری راد، ۱۴۰۰)

شاخص‌های رقابت‌پذیری جهانی GCI: امروزه یکی از پرکاربردترین شاخص‌های رقابتی در میان دانشگاهیان، سیاست‌گذاران و رهبران تجاری شاخص رقابت‌پذیری منطقه‌ای از سال ۲۰۰۴ توسط مجمع جهانی اقتصاد تهیه شده که این شاخص، ابزاری کامل و همه‌جانبه جهت سنجش ارکان رقابت‌پذیری ملی تلقی شده است (perez moreno et al, 2015). رقابت‌پذیری جهانی در سه شاخص فرعی: الزامات بنیادین (چهار متغیر)، عوامل مؤثر بر افزایش کارایی (شش متغیر) و عوامل مؤثر بر پیشرفته بودن و نوآوری (دو متغیر) دسته‌بندی میشود. در این شاخص فاکتورهای تأثیرگذار بر رقابت‌پذیری تحت عنوان ارکان رقابت‌پذیری به شرح زیر تقسیم‌بندی شده‌اند:

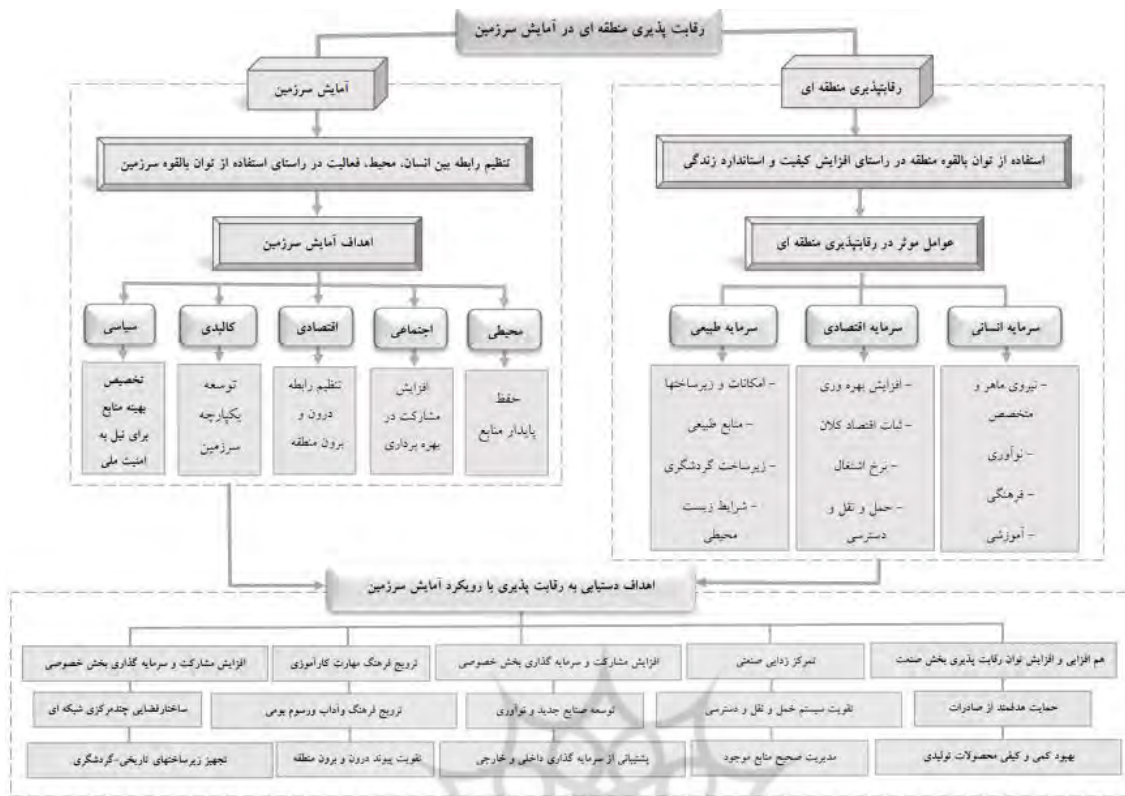
رقابت‌پذیری منطقه‌ای و آمایش سرزمین: دستیابی به عدالت اجتماعی و توسعه و برقراری تعادل میان پدیده‌های محیطی، اقتصادی و اجتماعی نیازمند سامان دهی فضا و آمایش سرزمین است (ابراهیم زاده و موسوی، ۱۳۹۴: ۱۸). آمایش سرزمین نوعی برنامه‌ریزی بلندمدت برای توزیع بهتر جمعیت، امکانات و فعالیت‌های مختلف به منظور افزایش رفاه، آسایش و هماهنگی جامعه می‌باشد (سلطانی، ۱۳۹۲: ۶۶). به این ترتیب آمایش سرزمین یک فرآیند بالادستی است که به اجرای برنامه‌های دیگر کمک می‌کند در نتیجه برنامه‌ریزیان هر منطقه باید متناسب با طرح آمایش سرزمین برای توسعه فضایی- مکانی مناطق و استفاده از قابلیت‌های هر منطقه برای افزایش رقابت‌پذیری زیرنظر خود برنامه‌ریزی کنند، چرا که تجارب جهانی نیز از این واقعیت حکایت دارد که رقابت‌پذیری منطقه‌ای در چهارچوب آمایش سرزمین انجام پذیرد تا از ایجاد قطبیت و نارسایی در سایر مناطق جلوگیری بعمل آمده و پدیده عدم تعادل فضایی بروز نکند، بهمین دلیل آمایش سرزمین بعنوان رویکرد اساسی در تمامی ابعاد و برنامه‌ریزی‌های توسعه، باید مدنظر قرار گیرد تا موجب تنظیم روابط درون و برون منطقه‌ای در راستای هم‌افزایی رقابت‌پذیری استاندارد شده و بتوان در تقویت ساختار فضایی برای نیل به رقابتی جهانی و یکپارچه اقدامات چشمگیری انجام داد.

جدول ۲

شاخص‌های رقابت‌پذیری جهانی

نیازهای پایه	افزاینده‌های کارایی	عوامل مهارت و نوآوری
۱- نهادها	۵- تعلیم و آموزش عالی	۱۱- مهارت در کسب و کار
۱-۱-۱- نهادهای عمومی	۵-۱- کمیت آموزش	۱۲- نوآوری
۱-۱-۱- حقوق مالکیت	۵-۲- کیفیت آموزش	
۱-۱-۲- اخلاق و فساد	۵-۳- آموزش‌های حین کار	
۱-۱-۳- نفوذ بیش از حد	۶- کارایی بازار کار	
۱-۱-۴- کارایی حاکمیت	۶-۱- رقابت داخلی و خارجی	
۱-۱-۵- امنیت	۶-۲- کیفیت شرایط تقاضا	
۲-۱- نهادهای خصوصی	۷- کارایی بازار کار	
۱-۲-۱- اخلاق بنگاهی	۷-۱- انعطاف‌پذیری	
۲-۲-۱- مسئولیت	۷-۲- استفاده کارا از استعداد	
۲- زیرساخت	۸- توسعه بازار مالی	
۱-۲- زیرساخت حمل و نقل	۸-۱- کارایی	
۲-۲- زیرساخت مربوط به انرژی	۸-۲- اعتبار و اعتماد	
الکترونیسته و تلفن	۹- آمادگی تکنولوژیکی	
۳- محیط کلان - اقتصادی	۹-۱- اقتباس فناوری	
۴- بهداشت و آموزش ابتدایی	۱۰- اندازه بازار داخلی و خارجی	

منبع: (قنبری، ۱۳۹۴: ۷۳)

شکل ۱. تحلیل بکارگیری برنامه ریزی منطقه‌ای با رویکرد آمایش سرزمین

منبع: نگارنده

پیشینه پژوهش

بررسی‌های صورت گرفته پیرامون موضوع پژوهش مورد مطالعه حاکی است که مطالعات و پژوهش‌های متعددی در راستای رقابت‌پذیری منطقه‌ای و رویکردهای آن هم در داخل کشور و هم در سطح جهانی صورت گرفته است. در جدول ۳ گزیده‌ای از پژوهش‌های مذکور ارائه می‌شود:

جدول ۳

پیشینه پژوهش

پژوهشگر	عنوان پژوهش	نتایج
پورصفوی و جعفری (۱۳۹۶)	ارزیابی رقابت‌پذیری منطقه‌ای در مناطق شهری مازنداران با استفاده از تحلیل خوشه‌ای	یافته‌های تحلیل خوشه‌ای در سه سطح و هفت عرصه رقابت‌پذیری شامل ترکیب و تخصص‌گرایی صنعتی، محیط کارآفرین، ظرفیت نوآوری، نیروی کار ماهر، استخدام‌پذیری، سن و اندازه بنگاه و بیانگر برتری سه شهر بزرگ شامل ساری، آمل و بابل و در نهایت پیشنهادهایی از جمله پیوند همکارانه برای ارتقای رقابت‌پذیری مناطق، پشتیبانی برای توسعه اقتصادی برای پوشش ضعف‌ها و تقویت فرصت‌های رقابتی استان مازندران را موجب می‌شود.
مدنی (۱۳۹۵)	شناسایی و اولویت‌بندی عوامل موثر در رقابت‌پذیری منطقه‌ای در استان گیلان	با روش‌های تحلیل SPSS با کمک آزمون T و ANOVA پرداخته و در پی آن با ورود اطلاعات پرسشنامه‌های تکمیلی تو سطح ۱۵ تن از متخصصین طی آزمون فریدمن، عوامل اقتصادی را با امتیاز ۳،۷۳ را به عنوان موثرترین و به ترتیب عوامل زیرساختی با امتیاز ۲،۵۷، عوامل اجتماعی-فرهنگی با امتیاز ۲،۰۳ و در نهایت عوامل نهادی سیاسی را با امتیاز ۱،۶۷ به عنوان اولویت‌بندی عوامل موثر بر ایجاد و ارتقاء سطح رقابت‌پذیری منطقه‌ای استان گیلان معرفی می‌نماید.
ربیع و خواجه‌ویی (۱۳۹۲)	عنوان تبیین راهبردهای رقابت‌پذیری شهر تهران براساس یک رویکرد	ابتدا وضعیت شهر تهران را از نظر ۳ متغیر رقابت‌پذیری با سایر شهرهای در حال توسعه مقایسه کردند، سپس با استفاده از نتایج حاصل از بررسی‌های قبلی، راهبرد مناسب رقابتی به کمک ابزارهای ماتریس SOWT و SPACE شهر در حال توسعه دنیا برای شهر تهران نسبت به ارائه شد و نتایج

حاصل نشان داده که بهترین راهبرد رقابتی برای شهر تهران، وضعیت تدافعی می باشد.	دومرحله ای
در شش شهر حومه ای کره انجام دادند برای تحلیل، ۲۰ معیار نوآوری را انتخاب کردند و با استفاده از فرایند تحلیل سلسه مراتبی به هرکدام از معیارها وزن دادند و نقاط قوت و ضعف هریک از شهرها بررسی شده و در نهایت نتایج گویای آن است که شهر دنجون توان رقابت‌پذیری بالایی در بین ۶ شهر را دارد.	عنوان اندازه گیری رقابت‌پذیری شهری براساس شاخص‌های نوآوری
در این پژوهش رقابت‌پذیری منطقه‌ای در غرب چین و عاملهای موثر در آن را بررسی کردند و در نهایت برخی استراتژی عملی در مورد چگونگی کمک به مناطق غربی برای ایجاد یک محیط مساعد برای جذب سرمایه گذاری های نلی و بین‌المللی پیشنهاد دادند.	ارزیابی رقابت‌پذیری منطقه‌ای در غرب چین
با روش تحلیلی چندبخشی به این نتیجه رسیده اند که زیرساخت راهبردی کسب و کار و بازرگانی به عنوان اولویت اول سرمایه گذاری در بین زیرساختها و صنایع مواد غذایی اولویت اول سرمایه گذاری در بین خوشه های صنعتی تأثیر تعیین کننده های در رقابت‌پذیری منطقه‌ای دارند.	ارزیابی اجزای رقابت‌پذیری منطقه‌ای ویتنام

روش پژوهش

این پژوهش بر اساس هدف، کاربردی بوده و روش تحقیق آن مبتنی بر روش برنامه‌ریزی راهبردی است. همچنین بر مبنای ماهیت اصلی پژوهش، توصیفی-تحلیلی بوده و شیوه گردآوری داده‌ها، اسنادی و پیمایشی است و اطلاعات مورد نیاز از سالنامه‌های آماری، گزارش‌های اقتصادی-اجتماعی استان بکار گرفته شده و تعداد نمونه در بخش میدانی ۳۰ نفر کارشناس و خبره در حوزه آمایش سرزمین بوده که امتیازدهی شاخص های مورد بررسی را بر عهده داشته‌اند. در گام نخست با بررسی متون نظری و تجربی موضوع، عوامل ارزیابی رقابت‌پذیری منطقه‌ای متشکل از ۳ شاخص و ۱۶ زیرشاخص تدوین شده و در گام بعدی با کاربست این عوامل به ارزیابی و سنجش رقابت‌پذیری شهرستان های استان آذربایجان غربی پرداخته شده است. جدول ۴ عوامل ارزیابی تدوین شده را نمایش می‌دهد.

جدول ۴

شاخص‌ها و زیرشاخص های رقابت‌پذیری

شاخص	سرمایه انسانی	سرمایه اقتصادی	سرمایه طبیعی
ویژگی جمعیتی، ویژگی فرهنگی، ویژگی آموزشی، بهزیستی و تامین اجتماعی، بهداشت و درمان، کالبدی و زیربنایی، حمل و نقل، تجهیزات و خدمات رفاهی	نرخ اشتغال، اشتغال، ترکیب اشتغال، بولداری و پتانسیل اقتصادی	مناطق جنگلی و حفاظت شده، سرانه فضای سبز و پارک‌ها، میزان تولید زباله، جمعیت تحت پوشش جمع آوری زباله	زیرشاخص

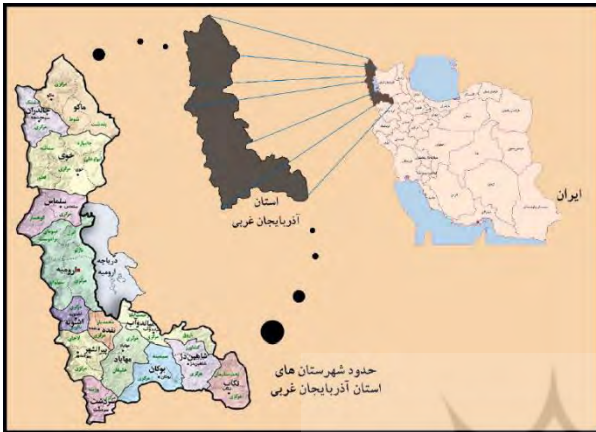
محدوده مورد مطالعه

استان آذربایجان غربی یکی از ۳۱ استان ایران است، که در منطقه آذربایجان در شمال غربی این کشور قرار دارد و مرکز آن شهر ارومیه است. این استان با داشتن حدود ۱۰۰۰ کیلومتر راه اصلی و بزرگراه که از شمالی‌ترین نقطه استان مرز بازرگان تا جنوبی‌ترین منطقه آن بوکان را به هم متصل می‌کند و از امکان ارتباطات زمینی مناسبی برخوردار است. این استان تنها استان ایران است که با ترکیه هم مرز است. استان آذربایجان غربی با وسعت ۳۷۴۱۲ کیلومترمربع (بدون احتساب دریاچه ارومیه) بین ۴۴ درجه و ۳ دقیقه تا ۴۷ درجه و ۲۴ دقیقه طول شرقی و ۳۶ درجه و ۵ دقیقه تا ۳۹ درجه و ۴۶ دقیقه عرض شمالی، در منتهی‌الیه شمالغربی کشور واقع شده است. آذربایجانغربی تنها استان کشور میباشد که با سه کشور مرز مشترک دارد، طول این مرزها به حدود ۹۶۷ کیلومتر میرسد به طوری که از طرف شمال نزدیک به ۱۴۹ کیلومتر مرز آبی رودخانه ارس با جمهوری خودمختار نخجوان، از طرف شمال و غرب نزدیک به ۵۶۶ کیلومتر مرز خاکی با کشور ترکیه و از طرف غرب نزدیک به ۲۵۲ کیلومتر مرز خاکی با کشور عراق دارد. استان آذربایجان غربی در سال ۱۳۹۵، ۳۲۶۵۲۱۹ جمعیت دارد که ۱۶۰۶۹۰۰ نفر از جمعیت

را مردان و ۱۶۵۸۳۱۹ نفر را زنان بخود اختصاص داده اند. نزدیک به ۴۰۰۸ درصد جمعیت کل کشور را در خود جای داده است و از این لحاظ هشتمین استان پرجمعیت کشور به شمار می آید (طرح جامع ارومیه، ۱۳۹۵: ۵۵).

یافته‌ها و بحث

با توجه به شاخص‌های رقابت‌پذیری منطقه‌ای مورد استناد برای سنجش و رتبه‌بندی هریک از شاخص‌ها در شهرستان‌های استان، از تکنیک Topsis و روش تحلیل عاملی استفاده شده می‌باشد. این تکنیک در مطالعات توسعه منطقه‌ای شهری و روستایی به منظور بررسی سطوح توسعه و مقایسه مناطق، رتبه بندی مناطق یا واحدهای مورد مطالعه، ارزیابی و انتخاب مکان مناسب برای یک فعالیت یا مکان‌گزینی برای شهرهای جدید و غیره مورد استفاده قرار می‌گیرد و شاخص‌های مختلف براساس مثبت و منفی بودنشان از هم متمایز میشوند هرچه مقدار مثبت تر باشد دارای مطلوبیت بیشتر و هرچه کمتر باشد دارای ارزش و رتبه کمتری است.

نقشه ۱. استان آذربایجان غربی

در ادامه نیز برای استراتژی رقابت‌پذیری دستیابی به رقابت‌پذیری منطقه‌ای با رویکرد آمایش سرزمین در استان آذربایجان غربی از نرم افزار Meta-Swot استفاده شده است. اهداف استراتژی و ابعاد رقابت‌پذیری که در ذیل به آنها اشاره شده، پس از اولویت بندی وارد نرم افزار شده و خروجی نرم افزار ارائه راهبردهایی خواهد بود که در بخش‌هایی بعدی پژوهش در ارائه راهکارها مورد استفاده واقع شده‌اند. با توجه به تحلیل‌های صورت گرفته در هر سه بخش سرمایه اقتصادی، سرمایه طبیعی و سرمایه انسانی، برای به دست آوردن میزان توسعه یافتگی هر کدام از شهرستان‌های مزبور، نیازمند تلفیق امتیازات هر سه عامل هستیم. با در نظر گرفتن این مسأله که هر سه عامل نهایی دارای ارزش‌های مساوی می‌باشند، در این مرحله از هر سه امتیاز نهایی عوامل اقتصادی، طبیعی و انسانی در هر شهرستان میانگین گرفته تا امتیاز و رتبه نهایی هر شهرستان در بحث توسعه یافتگی مشخص گردد. در نهایت نیز برای مشخص کردن سطح رقابت‌پذیری در استان آذربایجان غربی، از امتیاز نهایی شهرستان‌های آن میانگین می‌گیریم.

جدول ۴

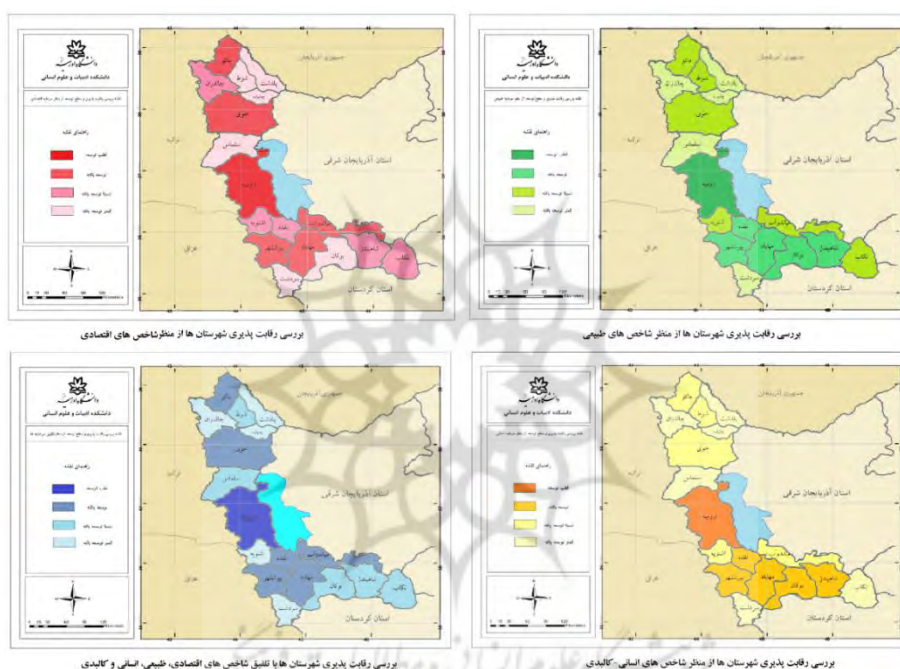
تلفیق شاخص‌های رقابت‌پذیری

شهرستان	امتیاز سرمایه اقتصادی	امتیاز سرمایه طبیعی	امتیاز سرمایه انسانی	امتیاز تلفیق	رتبه در استان	رتبه کل
ارومیه	۰.۲۹۱	۰.۷۲۷	۰.۵۱۹	۰.۵۱۲	۱	
اشنویه	۰.۰۴۹	۰.۴۷	۰.۱۹۲	۰.۲۳۷	۱۳	
بوکان	۰.۰۳۷	۰.۶۶۷	۰.۲۲۳	۰.۳۰۹	۸	
پلدشت	۰.۰۳۲	۰.۴۵۷	۰.۱۸۷	۰.۲۲۵	۱۷	
پیرانشهر	۰.۱۴۱	۰.۵۷۸	۰.۲۳۵	۰.۳۱۸	۵	
تکاب	۰.۰۵۹	۰.۴۶۵	۰.۲۳۲	۰.۲۵۲	۱۱	
چالدران	۰.۰۴۸	۰.۴۵۹	۰.۱۸۴	۰.۲۳۰	۱۶	۰.۲۹۴
چاپاره	۰.۰۴۲	۰.۴۵۵	۰.۱۹۶	۰.۲۳۲	۱۵	
خوی	۰.۱۵۵	۰.۴۷۰	۰.۳۱۴	۰.۳۱۳	۷	
سردشت	۰.۰۴۶	۰.۴۲۹	۰.۲۲۳	۰.۲۵۶	۱۴	

استان آذربایجان غربی

۱۰	۰.۲۷۱	۰.۲۶۰	۰.۴۵۳	۰.۰۴۵	سلماس
۹	۰.۲۴۵	۰.۲۱۹	۰.۵۲۸	۰.۰۶۳۷	شاهیندژ
۱۲	۰.۳۳۹	۰.۲۰۲	۰.۴۲۸	۰.۰۴۴	شوط
۴	۰.۳۷۰	۰.۲۹۵	۰.۵۲۵	۰.۱۹۶	ماکو
۲	۰.۳۱۴	۰.۲۷۵	۰.۷۱۲	۰.۱۲۴	مهاباد
۶	۰.۳۴۴	۰.۲۶۵	۰.۵۱۱	۰.۱۶۶	میاندوآب
۳	۰.۳۰۹	۰.۲۷۷	۰.۶۹	۰.۰۶۷	نقده

با استفاده از روش تاپسیس رتبه بندی و ارزیابی مقوله ها و زیرمقوله های رقابت پذیری ارائه شد، نتایج این رتبه بندی نشان می دهد که شهرستان ارومیه با فاصله زیاد نسبت به دیگر شهرستانها در جایگاه نخست قرار دارد.

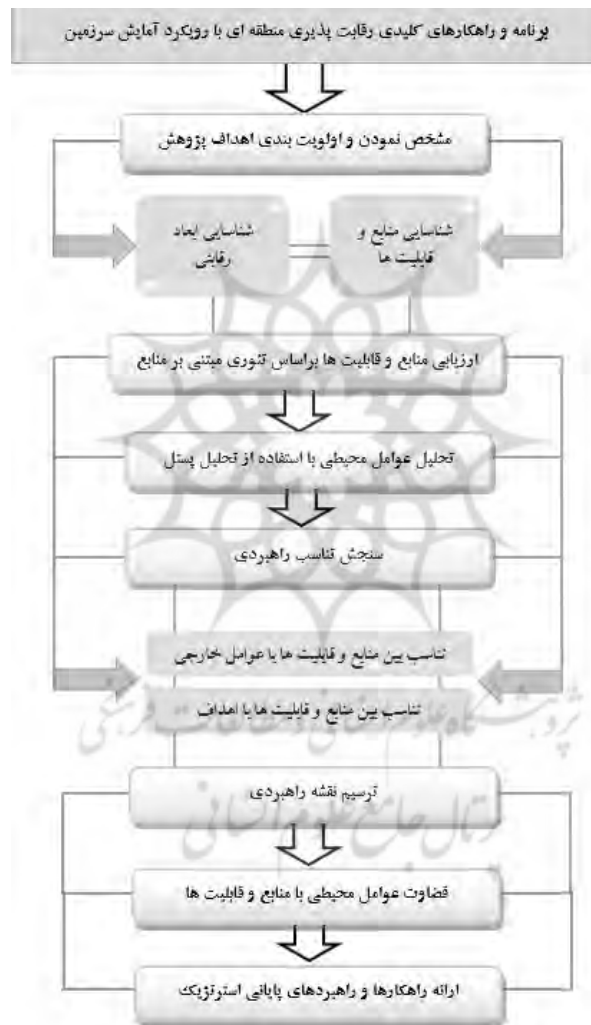

نقشه ۲. بررسی رقابت پذیری از منظر تلفیق سرمایه های انسانی، اقتصادی، طبیعی

منبع: نگارنده براساس پردازش های GIS

دلیل این برتری را میتوان در بالا بودن عواملی چون میزان کارآفرینی و بخش های تجاری، تحقیق و توسعه فناوری، سرمایه انسانی، سرمایه تولیدی، هویت منطقه ای، و ساختار اقتصادی جستجو کرد. همچنین شهرستان های مهاباد، نقده، بوکان، ماکو، خوی در جایگاه دوم قرار دارد که دلیل اصلی آن در نتیجه باعث بالا بودن فعالیتهای نوآورانه، و مهارتهای نیروی کار و فعالیتهای تحقیق و توسعه و به طور کلی ساختار اجتماعی بهتر در این شهرستانها است، شهرستان های پیرانشهر، میاندوآب، سلماس، تکاب، نیز در جایگاه سوم استان در خصوص رقابت پذیری قرار دارند که دلیل اصلی آن بهتر بودن شرایط در خصوص بخش های تجاری و کارآفرینی، تحقیق و توسعه فناوری، سرمایه انسانی، قابلیت های دسترسی منطقه ای نسبت به سایر شهرستانها است. به ترتیب شهرستان های شاهیندژ، سردشت، اشنویه، چالدران، چایپاره، پلدشت، شوط در جایگاه چهارم قرار دارند. اما مقوله ای که در این بخش حائز اهمیت بود و مورد تأکید زیاد قرار گرفت مقوله مربوط به عوامل مؤثر بر رقابت پذیری بود چرا که این مقوله برای ارائه راهبردها و سیاستها برای آینده حائز اهمیت است. در ادامه برای گونه بندی شهرستانها در چهار رتبه شهرستان های توسعه یافته، نسبتاً توسعه یافته، کمتر توسعه یافته هر مقوله و زیرمقوله از روش تحلیل خوشه ای استفاده شد و نتایج حاکی از این است که اکثر

شهرستان‌ها در اکثر مقوله‌ها و زیرمقوله‌ها در خوشه مربوط به نسبتاً توسعه یافته و کم‌توسعه یافته قرار دارند که لزوم برنامه‌ریزی و ارائه راهبردهایی جهت بهبود شرایط را نشان می‌دهد. نتایج حاصله بصورت شماتیک در نقشه ۲ نشان داده شده است. پس از بررسی سرمایه‌های رقابت‌پذیر از سه منظر اقتصادی، انسان و طبیعی براساس نتایج حاصله و نقشه‌های بدست آمده در ادامه کار پژوهش برای استراتژی تبیین رقابت‌پذیری شهرستان‌های استان آذربایجان غربی از نرم افزار Meta-Swot استفاده شده است. در گام نخست اهداف اصلی پژوهش شناسایی شد. از آنجایی که این اهداف از اوزان یکسانی برخوردار نیستند از کارشناسان درخواست شد با توجه به اهمیت هر یک از اهداف شناسایی شده آنها را در ۳ سطح بالا، متوسط و پایین، اولویت بندی کنند. پس از تعیین اهداف و تعیین درج اولویت هریک، اطلاعات وارد نرم افزار شد. شکل شماره ۲ مراحل برنامه استراتژیک و راهکارهای کلیدی را نمایش می‌دهد:

شکل ۲: مراحل برنامه استراتژیک و راهکارهای کلیدی بکارگیری برنامه‌ریزی منطقه‌ای و رویکرد آمایش سرزمین

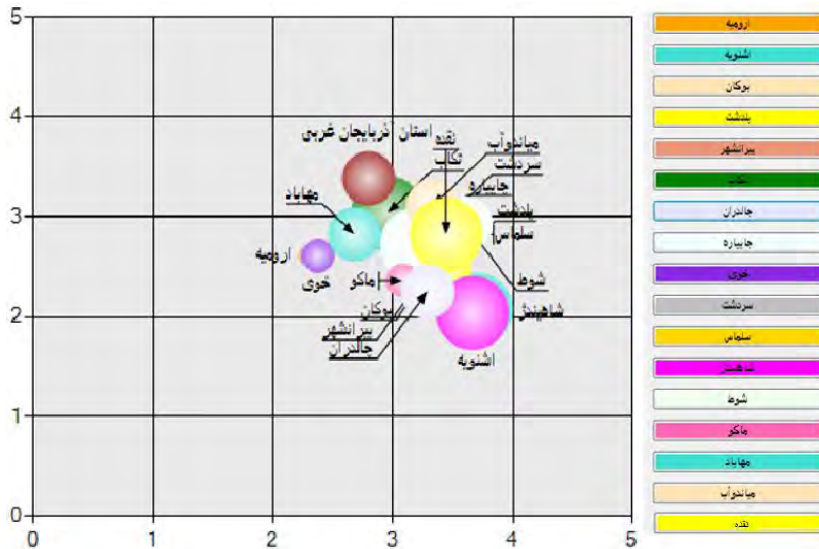
جدول ۵

اهداف تعیین شده جهت استراتژی توسعه و رقابت پذیری در استان آذربایجان غربی

اولویت	اهداف
بالا	ارتقاء حمایت و تقویت سازمانهای مردم نهاد و تدوین الگوی توسعه منطقه‌ای جهت توزیع فضایی سرمایه گذاری خصوصی
کم	بهبود کمی و کیفی، افزایش تولید و برآوری محصولات کشاورزی با تاکید بر صادرات و محصولات بر مبنای ظرفیتهای کیفی و مزیت‌های نسبی
کم	توسعه صنایع جدید، ساماندهی و ارتقای تکنولوژی با هدف بهره وری در صنایع موجود
بالا	تجهیز نواحی تفریحی-سیاحتی متناسب با ویژگیهای تاریخی اقلیمی و گسترش امکانات گردشگری
کم	هم افزایی و ارتقای توان رقابت پذیری بخش صنعت و معدن
کم	حرکت به سمت ساختار فضایی چندمرکزی حامی اقتصاد جامعه شبکه ای
کم	تقویت و تدارک سیستم حمل و نقل و حرکت سریع، آسان، ارزان و متنوع
متوسط	تقویت پیوندهای اقتصادی درون و برون منطقه‌ای
متوسط	ترویج و توسعه فرهنگ و آداب و رسوم بومی
کم	بهبود وضعیت اقتصادی و کاهش بیکاری از طریق تمرکززدایی صنعتی از برخی شهرستان‌های استان
متوسط	در اولویت قراردادن منطقه آزاد تجاری ماکو بدلیل همجواری با سه کشور آذربایجان، ترکیه و ارمنستان و بازارچه مرزی سردشت
کم	بهره گیری از پل دریاچه ارومیه چراکه ارتباط دهنده سریع استان آذربایجان غربی به سایر نقاط است
بالا	ایجاد زمینه های لازم برای جلب مشارکت مردم و بخش خصوصی در بهره برداری و مدیریت
کم	برنامه ریزی در جهت صادرات تولیدات و محصولات
کم	جلوگیری از پراکنده رویی صنایع
بالا	تامین شرایط مطلوب امنیت سرمایه و سرمایه گذاری
بالا	ترویج فرهنگ مهارت آموزی و کارآفرینی
بالا	پشتیبانی از سرمایه گذاری داخلی و خارجی با رویکرد توسعه صادرات و انتقال فناوری
بالا	حمایت هدفمند از صادرات کالا و خدمات به تناسب ارزش افزوده
بالا	دستیابی به جایگاه مطلوب استانی و منطقه‌ای بعنوان کانون صادرات، واردات و ترانزیت کالا و خدمات

شناسایی و ارزیابی منابع و قابلیت‌ها

قابلیت‌ها و منابع، مواردی هستند که شهرستانها قادر به انجام آنها برای رسیدن به نتایج مطلوب و سطح توسعه می باشند. در این مرحله سعی شده در راستای رسیدن به اهداف پژوهش با استفاده از نظرات متخصصان و کارشناسان عوامل کلیدی شناسایی میشوند که هر یک از عوامل از اهمیت یکسانی برخوردار نیستند و باتوجه به رقابت پذیری در استان آذربایجان غربی وزن دهی میشوند. در این پژوهش از روش آنتروپی شانون استفاده شده است. این مرحله به شناسایی ابعاد رقابتی مناطق میپردازد. در این مرحله دوبردی که باعث ایجاد تمایز و تفاوت منابع و توانایی های شناسایی شده در گام قبل میشود را باید شناسایی کرد. در این مرحله به بررسی استراتژی رقابت پذیری و توسعه استان آذربایجان غربی در گام نخست بر سر افزایش رقابت پذیری و رویکرد آمایش سرزمین میپردازیم. در ادامه باید تعیین کرد که رقبای ما به لحاظ شاخص‌های مطرح شده نسبت به مناطق مختلف تحت مطالعه در چه وضعیتی قرار دارند. سپس باید منابع و توانایی‌های محدوده تحت مطالعه را با رقبای مقایسه کرد. برای انجام این مقایسه ها از پنج سطح بسیار پایین تر، پایین تر، تقریبا برابر، فراتر و بسیار فراتر استفاده شده است. در ادامه باید تعیین کرد که کدام ابعاد رقابتی با منابع و توانایی ها نسبتا ارتباط بیشتری دارند. در پایان این مرحله رقابتی ساخته خواهد شد. در حقیقت این نقشه بیانگر وضعیت رقبا نسبت به سازمان و هدف تحت مطالعه است. باتوجه به شکل شماره ۳ و جدول ۷ که موقعیت و نکات مثبت رقبا، بیانگر مزیت رقابتی هر یک از رقبا به تفکیک هر یک از ابعاد رقابتی و بصورت مجموع و امتیاز آورده شده است.

شکل ۳. نقشه رقابت پذیری در استراتژی رقابت پذیری توسعه استان آذربایجان غربی
منبع: یافته های تحقیق

جدول ۷

مزیت رقابتی هریک از شهرستانها در استان آذربایجان غربی در استراتژی رقابت پذیری با رویکرد آمایش سرزمین

مناطق	افزایش رقابت پذیری		رویکرد آمایش سرزمین		مجموع		امتیاز
	مطلق	نرمال شده	مطلق	نرمال شده	مطلق	نرمال شده	
ارومیه	۲.۲۶	۰.۷۰	۲.۶۰	۰.۹۹	۴.۸۷	۱.۷۰	۱
آشنویه	۳.۶۹	۱.۱۵	۲.۰۷	۰.۷۹	۵.۷۶	۱.۹۴	۸
بوکان	۳.۳۶	۱.۰۴	۲.۵۳	۰.۹۶	۵.۸۹	۲.۰۱	۱۰
پلدشت	۳.۴۳	۱.۰۷	۲.۴۶	۰.۹۴	۵.۶۴	۲.۰۱	۹
پیرانشهر	۳.۲۵	۱.۰۱	۲.۳۹	۰.۹۱	۵.۹۹	۱.۹۲	۶
تکاب	۲.۳۹	۰.۹۲	۳.۰۳	۱.۱۵	۵.۵۴	۲.۰۸	۱۲
چالدران	۳.۲۹	۱.۰۲	۲.۲۵	۰.۸۵	۵.۹۰	۱.۸۸	۵
چایپاره	۳.۱۹	۰.۹۹	۲.۷۱	۱.۰۳	۴.۹۸	۲.۰۳	۱۱
خوی	۲.۳۷	۰.۷۴	۲.۶۰	۰.۹۹	۶.۳۳	۱.۷۳	۲
سردشت	۳.۴۰	۱.۰۶	۲.۹۴	۱.۱۱	۶.۲۱	۲.۱	۱۵
سلماس	۳.۳۸	۱.۰۵	۲.۸۲	۱.۰۷	۵.۷۰	۱.۹۹	۱۳
شاهیندژ	۳.۳۶	۱.۱۴	۲.۰۳	۰.۷۷	۶.۵۳	۲.۲۴	۷
شوط	۳.۶۱	۱.۱۲	۲.۹۴	۱.۱۱	۵.۴۴	۱.۸۶	۱۷
ماکو	۳.۰۸	۰.۹۶	۲.۳۵	۰.۹۰	۵.۵۰	۱.۹۱	۳
مهاباد	۲.۶۸	۰.۸۳	۲.۸۲	۱.۰۷	۶.۴۴	۲.۲۲	۴
میاندوآب	۳.۳۳	۱.۰۴	۳.۱۰	۱.۱۸	۶.۲۶	۲.۱۵	۱۶
نقده	۳.۳۴	۱.۰۷	۲.۸۲	۱.۰۷	۵.۱	۲.۱	۱۴

منبع: یافته های تحقیق

طبق نتایج ارومیه با میزان امتیاز ۱، خوی ۲، ماکو ۳، مهاباد ۴، چالدران ۵، شاهیندژ ۶، پیرانشهر ۷، آشنویه ۸، پلدشت ۹، بوکان ۱۰، چایپاره ۱۱، تکاب ۱۲، سلماس ۱۳، نقده ۱۴، سردشت ۱۵، میاندوآب ۱۶ و شوط ۱۷ امتیاز را از لحاظ رقابتی دریافت نموده اند.

تحلیل عوامل محیطی با استفاده از تحلیل پستل (pestel) و سنجش راهبردی

در ادامه به ارزیابی عوامل محیطی موثر خارج از کنترل موثر بر استراتژی افزایش رقابت پذیری می پردازیم. در اینجا این تحلیل برای شناسایی فرصت های پیش رو و همچنین خطرات احتمالی گسترش هر مجموعه موثر است و در ابعاد کلان و ارزیابی زمان

حال کاربرد دارد و چهارچوب آن براساس عوامل اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، تکنولوژیک و زیست محیطی و... استوار می باشد. در این راستا عوامل محیطی موثر خارج از کنترل در استراتژی در استان آذربایجانغربی با توجه به نظر کارشناسان و متخصصان و با تاکید بر چهار معیار (وزن، تاثیر، احتمال افزایش و درجه اضطراب) مورد ارزیابی قرار میگیرند.

جدول ۸

سنجش تناسب راهبردی

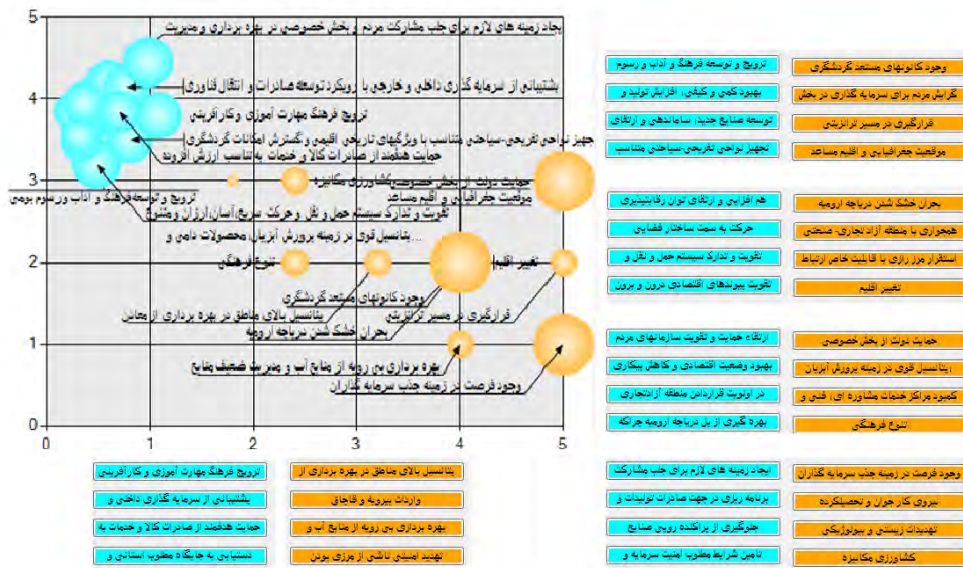
عوامل کلیدی	وزن	تاثیر	احتمال افزایش	درجه اضطراب
وجود کانون‌های مستعد گردشگری	بسیار مهم	بسیار قوی	بالا	به زودی
گرایش مردم برای سرمایه گذاری در بخش خصوصی	خیلی بالا	بسیار قوی	متوسط	خیلی زود
قرارگیری در مسیر ترانزیتی	خیلی بالا	بسیار قوی	بالا	به زودی
موقعیت جغرافیایی و اقلیم مساعد	خیلی بالا	قوی	بالا	به زودی
بحران خشک شدن دریاچه ارومیه	بسیار مهم	بسیار قوی	بالا	خیلی زود
همجواری با منطقه آزاد تجاری- صنعتی ارس	خیلی بالا	بسیار قوی	بالا	به زودی
استقرار مرز رازی با قابلیت خاص ارتباط ریلی و امکان گسترش گمرک و مبادلات تجاری	خیلی بالا	قوی	بالا	به زودی
تغییر اقلیم	خیلی بالا	قوی	بالا	به زودی
حمایت دولت از بخش خصوصی	خیلی بالا	قوی	بالا	خیلی زود
پتانسیل قوی در زمینه پرورش آبزیان، محصولات دامی و...	بسیار مهم	متوسط	بالا	به زودی
کمبود مراکز خدمات مشاوره ای، فنی و تحقیقاتی	بسیار مهم	بسیار قوی	بالا	خیلی زود
تنوع فرهنگی	متوسط	قوی	بالا	به زودی
وجود فرصت در زمینه جذب سرمایه گذاران	خیلی بالا	بسیار قوی	خیلی بالا	خیلی زود
نیروی کار جوان و تحصیلکرده	بسیار مهم	بسیار قوی	بالا	به زودی
تهدیدات زیستی و بیولوژیکی	متوسط	متوسط	متوسط	نه خیلی زود
کشاورزی مکانیزه	بسیار مهم	متوسط	متوسط	به زودی
پتانسیل بالای مناطق در بهره برداری از معادن	بسیار مهم	قوی	بالا	به زودی
واردات بیرویه و قاچاق	خیلی بالا	قوی	بالا	خیلی زود
بهره برداری بی رویه از منابع آب و مدیریت ضعیف منابع	خیلی بالا	قوی	بسیار بالا	به زودی
تهدید امنیتی ناشی از مرزی بودن	بسیار مهم	قوی	بالا	به زودی

منبع: یافته‌های تحقیق

بررسی تناسب بین منابع و قابلیت‌ها با عوامل خارجی و اهداف در راستای ترسیم نقشه راهبردی

در این گام ارزیابی تناسب راهبردی، به ارزیابی تاثیر منابع و امکانات بر روی عوامل خارجی به کمک نظرسنجی از متخصصین به روش دلفی و بصورت مقایسه دودویی پرداخته شده است. معیار تناسب راهبردی عاملی برای رسیدن به این امر است که چگونه منابع و توانایی‌ها، فرصتها را پشتیبانی کرده و تهدیدات را کاهش می دهند. در ادامه با نظرسنجی از کارشناسان، میزان تاثیر منابع و توانایی‌ها بر اهداف را مشخص شد. در واقع تناسب استراتژیک، به واسطه انطباق عوامل داخلی با اهداف محاسبه می‌شود که برای رسیدن به آن، بصورت زوجی به ارزیابی منابع و قابلیت‌ها بر روی اهداف پژوهش پرداخته شد. در نقشه استراتژیک منابع و قابلیت‌ها و عوامل خارجی بر مبنای سه معیار مورد تحلیل قرار میگیرند:

الف) نزدیکی منابع و قابلیت‌ها با عوامل خارجی، ب) سمت افقی و فوقانی عوامل، د) اندازه حباب‌ها.

شکل ۴. نقشه راهبردی استراتژی رقابت‌پذیری با رویکرد آمایش سرزمین توسعه استان آذربایجان غربی

محور افقی، کمیایی، تقلیدناپذیری و تناسب سازمان و محور عمودی میزان و درجه تناسب استراتژیک عوامل را نشان می‌دهد. همچنین اندازه‌های متناسب با اهداف مشخص می‌کند. منابع و توانایی‌ها با رنگ فیروزه‌ای و عامل کلان محیطی با رنگ نارنجی نشان داده شده‌اند. آنهایی که به سمت راست متمایز شده‌اند، نسبتاً با ارزش، نادر، تقلیدنشده و بدون جایگزین‌اند. آن دسته از عواملی که به سمت چپ متمایز شده‌اند، دارای درجه بالایی از تناسب راهبردی‌اند. اندازه‌های متناسب با بیانگر درجه اضطراب آنهاست. بطور کلی، برای هر دو دسته از عواملی که بیانگر منابع و توانایی‌ها و همچنین عوامل کلان محیطی‌اند قرارگیری در موقعیت بالا و سمت راست بیانگر بالاترین میزان امتیاز و نمره است.

اوزان منابع و قابلیت‌های استان: طبق نتایج از بررسی‌های صورت گرفته در جدول شماره ۹ که میزان تاثیر منابع و قابلیت‌های شهرستان‌های استان آذربایجان غربی در استراتژی رقابت‌پذیری با رویکرد آمایش سرزمین را نشان می‌دهد، عامل دستیابی به جایگاه مطلوب استانی و منطقه‌ای بعنوان کانون صادرات، واردات و ترانزیت کالا و خدمات با میانگین ۶.۵۰، عامل ایجاد زمینه‌های لازم برای جذب مشارکت مردم و بخش خصوصی در بهره‌برداری و مدیریت با میزان ۶.۲، عامل تجهیز نواحی تفریحی-سیاحتی متناسب با ویژگی‌های تاریخی اقلیمی و گسترش امکانات گردشگری با میانگین ۶.۱۵ به ترتیب عواملی هستند که بیشترین تناسب را با اهداف رقابت‌پذیری با رویکرد آمایش سرزمین در استان دارند. از منظر میزان و درجه تناسب استراتژیک عوامل، عامل دستیابی به جایگاه مطلوب استانی و منطقه‌ای بعنوان کانون صادرات، واردات و ترانزیت کالا و خدمات با میزان ۴.۴۴، پشتیبانی از سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی با رویکرد توسعه صادرات و انتقال فناوری با میزان ۴.۱۵، ایجاد زمینه‌های لازم برای جذب مشارکت مردم و بخش خصوصی در بهره‌برداری و مدیریت با میزان ۴.۱ به ترتیب بیشترین تناسب استراتژیک می‌باشند. کمیایی، تقلیدناپذیری و تناسب سازمانی عوامل نیز بیانگر این است که عواملی همچون ترویج فرهنگ مهارت آموزی و کارآفرینی با میزان ۱.۰۷، عامل دستیابی به جایگاه مطلوب استانی و منطقه‌ای بعنوان کانون صادرات، واردات و ترانزیت کالا و خدمات با میزان ۰.۹۸، عامل پشتیبانی از سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی با رویکرد توسعه صادرات و انتقال فناوری با میزان ۰.۷۶ و عامل حمایت هدفمند از صادرات کالا و خدمات به تناسب ارزش افزوده با میزان ۰.۷ عواملی بوده‌اند که به ترتیب بیشترین میزان کمیایی، تقلیدناپذیری و تناسب را در استراتژی استان به عهده دارند.

X	Y	Bubble	عوامل کلیدی
۰.۵۵	۳.۵	۳.۲	ترویج و توسعه فرهنگ و آداب و رسوم بومی
۰.۴۰	۳.۶	۳.۷	بهبود کمی و کیفی، افزایش تولید و برآوری محصولات کشاورزی با تاکید بر صادرات و محصولات بر مبنای ظرفیتهای کیفی و مزیت‌های نسبی
۰.۴۳	۳.۷۵	۱.۷	توسعه صنایع جدید، ساماندهی و ارتقای تکنولوژی با هدف بهره‌وری در صنایع موجود
۰.۷	۳.۵	۶.۱۵	تجهیز نواحی تفریحی-سیاحتی متناسب با ویژگیهای تاریخی اقلیمی و گسترش امکانات گردشگری
۰.۳	۳.۷	۲	هم‌افزایی و ارتقای توان رقابت‌پذیری بخش صنعت و معدن
۰.۴	۳.۹	۱.۹	حرکت به سمت ساختار فضایی چندمرکزی حامی اقتصاد جامعه شبکه‌ای
۰.۴۸	۳.۲	۲.۱	تقویت و تدارک سیستم حمل و نقل و حرکت سریع، آسان، ارزان و متنوع
۰.۳	۳.۷	۶.۱	تقویت پیوندهای اقتصادی درون و برون منطقه‌ای
۰.۵	۴.۰۵	۱.۹	ارتقاء حمایت و تقویت سازمانهای مردم‌نهاد و تدوین الگوی توسعه منطقه‌ای جهت توزیع فضایی سرمایه گذاری خصوصی
۰.۳۱	۳.۷	۱.۸	بهبود وضعیت اقتصادی و کاهش بیکاری از طریق تمرکززدایی صنعتی از برخی شهرستان‌های استان
۰.۳۵	۳.۷۵	۳.۹۵	در اولویت قراردادن منطقه آزاد تجاری ماکو بدلیل همجواری با سه کشور آذربایجان، ترکیه و ارمنستان و بازارچه مرزی سردشت
۰.۳۳	۳.۵	۳.۹	بهره‌گیری از پل دریاچه ارومیه چراکه ارتباط دهنده سریع استان آذربایجان غربی به سایر نقاط است
۰.۵۲	۴.۱	۶.۲	ایجاد زمینه‌های لازم برای جلب مشارکت مردم و بخش خصوصی در بهره‌برداری و مدیریت
۰.۲۷	۳.۸۴	۳.۹	برنامه ریزی در جهت صادرات تولیدات و محصولات
۰.۳۱	۳.۵	۱.۷۷	جلوگیری از پراکنده رویی صنایع
۰.۳۶	۳.۹	۳.۸۴	تامین شرایط مطلوب امنیت سرمایه و سرمایه‌گذاری
۱.۰۷	۳.۷	۲.۰۷	ترویج فرهنگ مهارت آموزی و کارآفرینی
۰.۷۶	۴.۱۵	۶.۰۷	پشتیبانی از سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی با رویکرد توسعه صادرات و انتقال فناوری
۰.۷	۳.۸۴	۳.۸۴	حمایت هدفمند از صادرات کالا و خدمات به تناسب ارزش افزوده
۰.۹۸	۰.۴۴	۶.۵۲	دستیابی به جایگاه مطلوب استانی و منطقه‌ای بعنوان کانون صادرات، واردات و ترانزیت کالا و خدمات

منبع: یافته‌های تحقیق

اوزان عوامل خارجی: جدول شماره ۱۰ میزان تاثیر عوامل کلان محیطی در استراتژی رقابت‌پذیری با رویکرد آمایش

سرزمین در استان آذربایجان غربی را نشان می‌دهد. نزدیکی دو عامل بیانگر آن دسته از عوامل داخلی است که می‌تواند عوامل خارجی را حمایت کند. طبق نتایج گرایش مردم برای سرمایه‌گذاری در بخش خصوصی، بحران خشک شدن دریاچه ارومیه، حمایت دولت از بخش خصوصی، وجود فرصت در زمینه جذب سرمایه‌گذاران، واردات بیرویه و قاچاق با میزان (۵)، بیشترین درجه اضطراب را در رقابت‌پذیری استان آذربایجان غربی دارند. از بین عوامل، گرایش مردم برای سرمایه‌گذاری در بخش خصوصی، تهدیدات زیستی و بیولوژیکی، کشاورزی مکانیزه با میزان (۳) دارای بیشترین تناسب استراتژیک در استان می‌باشند. کمیابی، تقلیدناپذیری و تناسب سازمانی عوامل محیطی نشانگر عامل گرایش مردم برای سرمایه‌گذاری در بخش خصوصی، قرارگیری در مسیر ترانزیتی، همجواری با منطقه آزاد تجاری-صنعتی ارس، وجود فرصت در زمینه جذب سرمایه‌گذاران با میزان (۵) و عوامل وجود کانونهای مستعد گردشگری، موقعیت جغرافیایی و اقلیم مساعد، بحران خشک شدن دریاچه ارومیه، استقرار مرز رازی با قابلیت خاص ارتباط ریلی و امکان گسترش گمرک و مبادلات تجاری، تغییر اقلیم، حمایت دولت از بخش خصوصی، کمبود مراکز خدمات مشاوره‌ای، فنی و تحقیقاتی، نیروی کار جوان و تحصیلکرده، واردات بیرویه و قاچاق، بهره‌برداری بی‌رویه از منابع آب و مدیریت ضعیف منابع با میزان (۴) عواملی بوده‌اند که به ترتیب بیشترین میزان کمیابی، تقلیدناپذیری و تناسب را در بین عوامل خارجی بر عهده دارند.

جدول ۱۰

اوزان عوامل خارجی

X	Y	Bubble	عوامل کلیدی
۴	۲	۳	وجود کانون‌های مستعد گردشگری
۵	۳	۵	گرایش مردم برای سرمایه‌گذاری در بخش خصوصی
۵	۲	۳	قرارگیری در مسیر ترانزیتی
۴	۲	۳	موقعیت جغرافیایی و اقلیم مساعد
۴	۲	۵	بحران خشک شدن دریاچه ارومیه
۵	۲	۳	همجواری با منطقه آزاد تجاری-صنعتی ارس
۴	۲	۳	استقرار مرز رازی با قابلیت خاص ارتباط ریلی و امکان گسترش گمرک و مبادلات تجاری
۴	۲	۳	تغییر اقلیم
۴	۲	۵	حمایت دولت از بخش خصوصی
۲.۴	۲	۳	پتانسیل قوی در زمینه پرورش آبیان، محصولات دامی و...
۴	۲	۵	کمبود مراکز خدمات مشاوره‌ای، فنی و تحقیقاتی
۲.۴	۲	۳	تنوع فرهنگی
۵	۱	۵	وجود فرصت در زمینه جذب سرمایه‌گذاران
۴	۲	۳	نیروی کار جوان و تحصیلکرده
۱.۷	۳	۲	تهدیدات زیستی و بیولوژیکی
۲.۴	۳	۳	کشاورزی مکانیزه
۳.۲	۲	۳	پتانسیل بالای مناطق در بهره‌برداری از معادن
۴	۲	۵	واردات بیرویه و قاچاق
۴	۱	۳	بهره‌برداری بی‌رویه از منابع آب و مدیریت ضعیف منابع
۳.۲	۱	۳	تهدید امنیتی ناشی از مرزی بودن

منبع: یافته‌های تحقیق

قضاوت عوامل محیطی با منابع و قابلیت‌ها

در نهایت برای تدوین راهکارهای پایانی درباره میزان و امکان ترکیب عوامل محیطی با منابع و قابلیت‌ها قضاوت شود و بعبارتی باید تعیین شود که آیا ترکیب این عوامل با یکدیگر در تدوین راهبرد راهگشا هست و یا خیر و اگر راهگشا است چه اولویتی دارد. نمودار ۳ راهبردهای استراتژی رقابت‌پذیری شهرستان‌های استان آذربایجانغربی را با رویکرد آمایش سرزمین نشان می‌دهد.

راهکار و راهبردهای پایانی

در پایان به منظور مدیریت و اجرای هرچه موفق‌تر سیاستها و برنامه‌های رقابت‌پذیری و توسعه در شهرستان‌های استان آذربایجانغربی در چارچوب رویکردی آمایش سرزمین و در جهت دستیابی به توسعه پایدار و متعادل منطقه‌ای، با در نظر گرفتن شرایط فعلی و آتی استان و همچنین نتایج و راهبردهای حاصله از نرم افزار Meta-swot راهکارهای زیر ارائه می‌گردند:

- ۱- با توجه به تنوع فرهنگی در استان آذربایجانغربی میتوان با ترویج و توسعه فرهنگ و آداب و رسوم بومی در راستای حفظ هویت منطقه‌ای و همچنین افزایش شغل و کاهش بیکاری شهرستان‌های استان تجهیز و شرایط لازم فراهم شود.
- ۲- با توجه به بحران آب در استان و توسعه روزافزون صنایع جدید میتوان در راستای بهبود تولیدات و فرآورده‌های کشاورزی از صنایع مکانیزه کشاورزی جهت برنامه ریزی مصرف بهینه آب و تولیدات بهتر دو بیشتر در جهت صادرات پیش رفت.

- ۳- با رونق روز افزون قاچاق و واردات بی رویه میتوان با جلوگیری از جذب مرزنشینان به مشاغل کاذب و قاچاق کالا از طریق افزایش ضریب اشتغال مولد و همچنین ایجاد زمینه‌های لازم جهت جلب مشارکت مردم در بخش سرمایه‌گذاری‌ها و همچنین تامین شرایط امن و مطلوب برای سایر سرمایه‌گذاران، در راستای ارتقای پتانسیل اقتصادی مناطق و کاهش بیکاری و همچنین صادرات هرچه بیشتر گام نهاد.
- ۴- با توجه به پتانسیل بسیار بالای استان آذربایجانغربی در صنعت گردشگری، با تامین و ایجاد زیرساختها، امکانات رفاهی و... زمینه را برای جذب گردشگران و توریست از سراسر جهان بهره برد و از نظر اقتصادی درآمد سالانه ارگانهای مربوطه را افزایش داد و این صنعت را رونق بخشید.
- ۵- برای جذب سرمایه‌گذاری بخش خصوصی، حمایت و تجهیز سرمایه‌های بخش خصوصی ضروری است تا زمینه تشویق بخش خصوصی به سرمایه‌گذاری در پروژه‌ها و طرحهای دولت فراهم شود عبارت دیگر زمینه تقویت بنیه اقتصادی استان فراهم شود.
- ۶- با توجه به نتایج حاصله، شهرستان ارومیه که در هریک از حوزه‌های رقابتی بعنوان قطب توسعه مورد توجه قرار گرفته، میتوان با ایجاد تعادل منطقه‌ای از طریق هدایت سرمایه، اشتغال و جمعیت به منازق توسعه نیافته گامی بزرگ در جهت کاهش بیکاری و در نتیجه توسعه‌ی مناطق محروم برداشت.
- ۷- مناطق مختلف شهرستان‌های استان آذربایجانغربی دارای پتانسیل‌های زیادی در بخش‌های مختلف بخصوص صنعت، اکوتوریسم، اقلیم مساعد و... بدلیل طبیعت بکر می‌باشند، میتوان با شناسایی و معرفی آنها به سرمایه‌گذاران خصوصی زمینه تحول و رونق این مناطق فراهم شود.
- ۸- با توجه همجواری بسیاری از شهرستانها با منطقه آزاد تجاری، میتوان بسیاری از صنایع را از طریق ثبات مدیریتی و تمرکز دایی و ایجاد شرایط لازم جهت سرمایه‌گذاری سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی و حمایت دولت رونق داد و دیگر نواحی نیز از توسعه و رونق بهره‌ور شوند.
- ۹- با توجه به رشد روز افزون فناوری و اطلاعات میتوان با ایجاد مراکز مشاوره‌ای و فنی به ترویج فرهنگ مهارت آموزی و کارآفرینی در سطح مناطق در جهت ارتقا و استفاده از پتانسیلهای مناطق و مزیت‌های بین منطقه‌ای و در نتیجه کاهش بیکاری و همچنین جلوگیری از هدررفت منابع و قابلیت‌ها در بهره‌برداریهای نادرست جلوگیری کرد.
- ۱۰- با بهره‌گیری از پل دریاچه ارومیه و بهبود زیرساختهای حمل و نقل سریع و ارزان میتوان به بهبود و تقویت پیوندهای درون و برون منطقه‌ای جهت ایجاد تعادل منطقه‌ای کمک کرد.
- ۱۱- در نهایت با توجه به اینکه استان آذربایجانغربی در شاهراه ترانزیتی قرار گرفته و هریک از شهرستان‌های موجود در این استان دارای سهم نسبتاً بالایی از قابلیت‌ها و توانایی‌های بالقوه در جنبه‌های جغرافیایی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی می‌باشند، میتوان با شناخت و افزایش توانمندیهای هر یک از شهرستانها میتوانند نقش بسزایی در صادرات تولیدات و محصولات در سراسر کشور و خارج از کشور ایفا کنند و به جایگاه مطلوب استانی و کشوری دست یابند.

شکل ۵. راهنمای اساسی خروجی نرم افزار Meta-swot

نتیجه گیری

رقابت پذیری منطقه ای به توانایی از منطقه اطلاق میشود که از طریق دستیابی به استانداردهای زندگی و همچنین راهبردها و سیاستهایی برای افزایش کیفیت و بازاریابی مکان با توجه به توان و ظرفیت بالای آن منطقه بطوری که مکان مورد نظر جاذبه لازم را برای سرمایه گذاری، مهاجران و کارآفرینان را افزایش دهد و سرمایه پذیری جهت جذب و احداث واحدهای فعالیتی رقابتی را ممکن سازد از طرفی آمایش سرزمین بکارگیری توان بالقوه منطقه برای از همه مهمتر استفاده بهینه از ظرفیت ها و پتانسیلهای مناطق برای افزایش کیفیت زندگی مردم می پردازد. آنگونه که پیداست هم رقابت پذیری و هم آمایش سرزمین هردو، افزایش استاندارد و کیفیت زندگی را مدنظر دارند ولی اگر بخواهیم بصورت کیفی به این منظر توجه کنیم با توجه به اهداف آمایش سرزمین که اهدافی کالبدی، اجتماعی، سیاسی، محیطی و... را دربرمیگیرد. به منظور دستیابی به رقابت پذیری منطقه ای متعادل با رویکرد آمایش سرزمین، گام نخست شناخت و سطح بندی مناطق از نظر میزان برخورداری در زمینه های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و غیره می باشد. سطح بندی توسعه، روشی برای سنجش توسعه مناطق است که اختلاف مکانی، فضایی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مناطق را نشان می دهد و وضعیت هر یک از مناطق را نسبت به یکدیگر از نظر سطح توسعه مشخص می کند. با این روش روند شکل گیری توسعه قطبی مناطق مشخص می گردد و در نهایت، در برنامه ریزی توسعه ای مناطق، مناطق نیازمند و کمتر توسعه یافته تعیین و از عدم تعادل مناطق جلوگیری می شود. در همین راستا، به منظور تصمیمات مقتضی برای توسعه ی مناطق و کاهش نابرابری های منطقه ای و رقابت پذیری شهرستان های استان آذربایجان غربی پس از مطالعه منابع متعدد پیرامون شاخص های

مختلف توسعه با توجه به ادبیات نظری و مطالعات تجربی تحقیق و منابع آماری کشور شاخص‌های رقابت‌پذیری منطقه‌ای در حوزه سرمایه اقتصادی، انسانی و طبیعی، به منظور تحلیل این پدیده پالایش گردید.

رقابت‌پذیری و توسعه متعادل در سطح ملی یکی از پیش شرط‌های نیل به اهداف آمایش سرزمین است. پایداری و تناظر در میزان رفاه اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و بهره برداری از منابع و امکانات متناسب با حفظ منابع طبیعی و محیط زیست در مناطق فراهم کننده الزامات عدالت فضایی و تسریع فرایند توسعه ملی است. برای رقابت‌پذیری منطقه‌ای با رویکرد آمایش سرزمین، در بهره‌برداری از منابع طبیعی و استفاده از درآمدهای ملی در سطح استانها و توزیع فعالیتهای اقتصادی میان استانها و مناطق مختلف کشور، باید تبعیض در کار نباشد به طوری که هر منطقه به فراخور نیازها و استعداد رشد خود، سرمایه و امکانات لازم را در دسترس داشته باشد. توجه به توسعه متوازن و متعادل امکانات و نیز همگن سازی مناطق مختلف به لحاظ برخورداری از امکانات، تسهیلات و سایر شاخص‌های اقتصادی و اجتماعی، موضوعی است که می تواند برنامه کلان تخصیص منابع را تحت تأثیر قرار داده و چارچوب سیاست گذاری منطقه‌ای را سر و سامان بخشد. بدین منظور لازم است ساماندهی ساختار و روابط میان انسان و فضا و فعالیت ها طوری صورت پذیرد که همراه با توسعه پایدار اقتصادی و بهبود شاخص‌های اجتماعی، نابرابری میان مناطق کاهش یابد.

منابع

- ابراهیم زاده، عیسی، موسوی، میرنجف (۱۳۹۴)، اصول و مبانی آمایش سرزمین، انتشارات سمت، تهران، چاپ اول، صص ۲۲-۲۵.
- اسماعیلیان، مجید، مومنی، منصور (۱۳۸۵)، کاربرد شبیه سازی در عدم اطمینان فرایند تصمیم گیری چند معیاره (Mcdm) فصلنامه مدرس علوم انسانی دوره ۱۳ شماره ۴.
- بهزادفر، مصطفی، مولایی، اصغر، (۱۳۹۸)، تبیین ابعاد و ظرفیت های رقابت‌پذیری هویتی شهری با رویکرد زمینه گرا در شهرهای ایران، برنامه‌ریزی و آمایش فضا، دوره ۲۳، صص ۹۷-۱۲۵.
- پورصفوی، سیدمسعود، جعفری، شاهین، (۱۳۹۶)، ارزیابی رقابت‌پذیری منطقه‌ای مناطق شهری عملکردی استان مازندران با استفاده از تحلیل خوشه‌ای، پژوهش‌های جغرافیای انسانی، دوره ۴۹، شماره ۴، صص ۸۰۷-۸۲۰.
- داداشپور، هاشم، احمدی، فرانک (۱۳۸۹)، رقابت‌پذیری منطقه‌ای به مثابه رویکردی نوین در توسعه منطقه‌ای، نشریه راهبردیاس، شماره ۲۲، ص ۵۱.
- ربیع، مسعود، خواجهی، محسن، (۱۳۹۲)، تبیین راهبردهای رقابت‌پذیری شهر تهران، مطالعات راهبردی مدیریت، پاییز ۱۳۹۲، شماره ۱۵.
- ساسانپور، فرزانه، جعفری راد، مریم، (۱۴۰۰)، تحلیل رقابت‌پذیری منطقه‌ای با رویکرد سناریونگاری (مورد مطالعه شهرستان های استان البرز)، فصلنامه چشم انداز شهرهای آینده، دوره دوم، شماره سوم، صص ۵۱-۷۲.
- ساسانی، علی، شاه حسینی، محمدعلی، رضوانی، مهران، (۱۳۹۸)، ارائه مدل رقابت‌پذیری منطقه‌ای مبتنی بر ساختار اکوسیستم کارآفرینی دانش بنیان، فصلنامه علمی-پژوهشی مدیریت منابع انسانی در صنعت نفت، شماره ۴۴، صص ۳۳-۶۲.
- سلطانی، ناصر (۱۳۹۲)، ارزیابی موانع فراروی طرح های آمایش سرزمین در ایران با رویکرد تلفیقی، فصلنامه مدرس علوم انسانی- برنامه ریزی و آمایش فضا، دوره هفدهم، شماره ۳، پاییز ۱۳۹۲، صص ۸۴-۶۳.
- عیوضلو، داوود، (۱۳۹۷)، رقابت‌پذیری پایدار شهری در چارچوب همکاری محلی-منطقه‌ای (مطالعه موردی: کلانشهر تهران)، رساله دکتری، تابستان ۹۷، دانشگاه شهید بهشتی، ص ۳.
- قنبری، فرزانه (۱۳۹۴)، سنجش عوامل تعیین کننده مزیت‌های رقابتی در جهت دستیابی به توسعه منطقه‌ای در منطقه کلانشهری تهران، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد تهران، زمستان ۱۳۹۴، ص ۵۲.
- مدنی، سیده نیوشا، (۱۳۹۵)، شناسایی و اولویت بندی عوامل موثر در رقابت‌پذیری منطقه‌ای در استان گیلان، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه گیلان، صص ۹۹-۱۲۰.

References

- Behzadfar, Mostafa, Moulai, Asghar, (2018), Explaining the dimensions and capacities of urban identity competitiveness with a context-oriented approach in Iranian cities, *Space Planning and Development*, Volume 23, pp. 125-97(in Persian).
- Sasanpour, Farzaneh, Jafari Rad, Maryam, (1400), analysis of regional competitiveness with a scenario approach (case study of the cities of Alborz province), *Future Cities Vision Quarterly*, second volume, third issue, pp. 51-72(in Persian).
- Sassani, Ali, Shah Hosseini, Mohammad Ali, Rizvani, Mehran, (2018), presenting a regional competitiveness model based on the structure of knowledge-based entrepreneurship ecosystem, *scientific-research quarterly of human resource management in the oil industry*, number 44, pp. 33-62(in Persian).
- Annoni, P, & Kozovska, K. (2011): *A New Regional Competitiveness Index: Theory, Methods and Findings*. European Commission.
- Arabieh,masood,khajuee Mohsen(2013)*Explanation Of Competitiveness Strategies Of Tehran City*(in Persian).
- Chang, Y. C., Chen, M. H., Lin, Y. P., & GAO, Y. S. (2012). *Measuring Regional Innovation and Entrepreneurship Capabilities*, *Journal of the Knowledge Economy*, 3(2), 90-108.
- Dadashpoor,hashem,Ahmadi,faranak(2010). *Identifying and Prioritizing the Radical Factors Influencing Regional Competitiveness (Case study: Kurdistan Province)*, *Strategiyas magazine*, Number22,51(in Persian).
- ebrahimzadeh, Issa, Mousavi,mirnajaf(2015).*Principals of territorial spatial arrangement*, Publishers samt,tehran, First Edition,22-25 (in Persian).
- Esmailian,majid,moumeni,mansour,Application Of Simulation In Uncertainty Of Multicriteria Decision Making, *MODARRES HUMAN SCIENCES WINTER 2006* , Volume 10 , Number 4 (TOM 49); - 231 - 251(in Persian).
- Ghanbari, Farzaneh (2014), *measuring the determining factors of competitive advantages in order to achieve regional development in the metropolitan area of Tehran*, master's thesis, Tehran Azad University, winter 2014,52(in Persian).
- Lengyel, I. (2007): *Economic growth and competitiveness of Hungarian region*. 2nd Central European Conference in Regional Science (CERS). 587-608Lengyel, I. (2007): *Economic growth and competitiveness of Hungarian region*. 2nd Central
- Madani, Sayedeh Nyusha, (2015), *Identifying and prioritizing effective factors in regional competitiveness in Gilan province*, Master's thesis, Gilan University,99-120(in Persian).
- Martin, R. (2005, October 26): *Thinking about Regional Competetiveness: Critical Issues*.East Midlands Development Agency. *MODELS AND METHODS IN APPLIED SCIENCES* Issue, 349-354. No. 1, pp. 123-150.
- Pérez-Moreno. s Rodríguez .b, Luque. m(2015): *Assessing global competitiveness under multicriteria perspective*, *Economic Modelling*, ECMODE-03853; No of Pages11.
- Plumins, Sceulovs,Sarka,, M. (2016). *Competitiveness definitions' and concepts qualitative content analysis*. 21 st International Scientific Conference, Economics and Management (pp1-2).
- Porter, M. E (2008), *The five competitive forces*, In M. E. Porter, *On competition*, updated and expanded edition (Vol. 11, pp. 37-73), United State of America: Harvard Business School Publishing Corporation, Boston.

- Poursafavi, Seyed Masoud, Jafari, Shahin(2017). Assessment of Regional Competitiveness in Functional Urban Regions by Cluster Analysis, Mazandaran, Human Geography Research, Volume 49, Number 4,807-820(in Persian).
- Šegota .A, Tomljanović. M , Huđek. I V(2017): Contemporary approaches to measuring competitiveness – the case of EU member states, Journal of Economics and Business, Vol. 35.
- Soltani,naser(2013),Evaluation Land Use Planning Projects Face Obstacles In Iran Integrate Approach, SPATIAL PLANNING (MODARES HUMAN SCIENCES) FALL 2013 , Volume 17 , Number 3,63 – 84(in Persian).
- Stimson, R. J., Stough, R. R., & Roberts, B. H. (2006). Regional Economic Development: Analysis and Planning Strategy. Canberra: Springer,420-440.
- Vuković, Jovanović, Đukić, D. (2010). DEFINING COMPETITIVENESS THROUGH THE THEORIES OF NEW ECONOMIC GEOGRAPHY AND REGIONAL ECONOMY. J. Geogr. Inst Cvijic. 62,(3),49-64.

